

POROČILO O DELU NOVINARSKEGA ČASTNEGA RAZSODIŠČA V OBDOBJU 2017/18

Gojko BERVAR, predsednik

Če naj povzamem prevladujočo značilnost dela NČR v omenjenem obdobju, je to njegova večja učinkovitost. Seznam neobdelanih primerov se je izrazito skrajšal, za kar ima, roko na srce, deloma zasluge tudi dejstvo, da je tudi pritožb manj. Vendar zadnja leta NČR v povprečju izda v enem letu med 30 in 40 razsodbami oziroma stališči (ko novinar ni član DNS ali SNS) od decembra 2018 do nastanka tega poročila sicer le 17 (od 26 prejetih pritožb, je bilo 22 ustreznih oziroma ustrezno dopolnjenih (glej priloženo celovito statistiko delovanja NČR)).

SPREMEMBE KODEKSA

Glede na prakso razsodišča se je izkazalo, da je treba novinarski kodeks dopolniti in na posameznih mestih še izpiliti, saj se je pokazalo, da tak kot je, omogoča prepoznavanje kršitve več členov ob enaki avtorjevi napaki. Temu se sicer ni mogoče vselej izogniti, saj je, na primer dejstvena napaka (kršitev po 1. členu) lahko tudi osebno žaljiva (2. člen kodeksa), vendar nam je praksa pokazala, da je nekatere od določil v posameznih členih mogoče racionalizirati, predvsem pa vnesti njihovo gradacijo - od popolne prepovedi nekaterih ravnanj, do tehtanja, v katerih primerih so ta dopustna. Pri varovanju zasebnosti je na primer že zdaj jasno, da je ta manj zavarovana pri javnih osebnostih, ki svojo »javnost« izkoriščajo za lastno promocijo, precej bolj pa pri tistih, ki so se pred očmi javnosti znašli po naključju. Toda do kod je ta poseg dovoljen in kje je meja, ki se je ne sme prestopiti? V primeru smrti Gašperja Tiča je NČR tako ugotovilo, da objava njegovega imena (ker je bil javna osebnost) ni bila kršitev kodeksa, je pa bila kršitev podroben opis njegovih poškodb in namig na spolno usmerjenost, saj je intima zavarovana tudi pri javnih osebnostih. Poleg tega pa tako opisovanje prizadene njegove najbližje. V predlogu sprememb kodeksa zato razsodišče večji poudarek namenja tehtanju upravičenosti, kdaj in v kolikšni meri je poseg v zasebnost utemeljen in kdaj ni. Na drugi strani pa kodeks še vedno odločno vztraja pri posebni obzirnosti pri posegu v zasebnost ranljivih skupin ter popolni prepovedi razkritja identitete otrok in mladoletnikov in prepoveduje tudi objavo informacij, ki bi lahko čeprav zgolj posredno razkrile njihovo identiteto.

Predlogi sprememb kodeksa so del tega gradiva.

SPLETNI MEDIJI

Prav samoreguacija v spletnih medijih je tema, ki ji je NČR v zadnjem obdobju posvečalo več pozornosti. Že v prejšnjem poročilu sem omenjal panelno razpravo o prevzemanju gradiva s spleta in družbenih omrežij, ki smo jo organizirali v letu 2016. Po njej smo pripravili tudi strokovni posvet o popravkih v spletnih medijih. Končni izplen slednjega, ki so se ga udeležili uredniki spletnih medijev, je [Priporočilo: spreminjanje \(popravljanje, dopolnjevanje\) in odstranjevanje že objavljenih prispevkov v spletnih medijih](#), ki je nastalo kot povzetek mnenj, o katerih se je na pogovoru z njimi izoblikovalo soglasje. V novem predlogu sprememb kodeksa smo jih pretočili v predlog novega 16. a člena.

NOVINAR PROTI NOVINARJU IN MEJE UREDNIŠKIH PRISTOJNOSTI

V tem obdobju smo se kar dvakrat srečali s primerom, ko se novinar ali novinarka pritožuje nad profesionalno-etičnem ravnanjem novinarskih kolegov, česar v prejšnjih letih skoraj nismo zasledili. Morda je ravno zato eden od obeh primerov je razkril neživljenjskost dela 29. člena kodeksa, ki je določal, da ne sme nihče umakniti novinarjevega prispevka, kar seveda povsem razvrednoti pristojnosti urednika.

ARHIVSKE IN SIMBOLNE FOTOGRAFIJE

Med precej razvnetimi razpravami NČR je bila tudi tista o označevanju arhivskih in simbolnih fotografij, kot jih zapoveduje 10. člen kodeksa. Povod za razpravo je bila neoznačena fotografija ob članku, ki je govori o sodnem sporu in jo je časnik vzel iz arhiva, objavil pa, ne da bi opozoril na to, da je fotografija stara in z dogodkom povezana zgolj naključno. Razmišljanja so se gibala od tega, da fotografije, ki dobro ilustrira dogodek in je deloma tudi z njim vsebinsko povezana, ni treba posebej označiti, čeprav je bila morda posneta ob drugi priložnost, do tega, da je treba bralcu v vsakem primeru dati celovito informacijo, torej tudi to, da je bila neka fotografija posneta ob drugem dogodku (in za drug namen) pred nastankom aktualnega članka in da bi lahko morebitna navidezna vsebinska povezanost celo zavajala. Kakorkoli sklep (ne sicer soglasen) razprave je bil, da je treba gledalcu to, da je slika simbolna ali arhivska razkriti v vsakem primeru. To sicer lahko ne bi veljalo za splošne arhivske fotografije, ki s člankom nimajo neposredne zveze (denimo fotografija Triglava, grozdja ob trgatvi, ali panorame), četudi je tudi ob tem bolje pripisati, da gre za simbolno sliko ali sliko iz arhiva, s čemer dobi bralec ali gledalec celovitejšo informacijo.

OZNAČEVANJE OGLASNIH BESEDIL

NČR ugotavlja, da je v medijih vse bolj izginja razvidno razlikovanje med propagandnimi sporočili in neodvisnimi informacijami. Nepoučen bralec zlahka prezre slabo vidno opozorilo o tem, da je nek prispevek v bistvo oglasno sporočilo. Še pogosteje pa takega opozorila sploh ni in le spreten bralec ugotovi, da gre za plačano vsebino.

POVEČAN ODZIV NA PRITOŽBE

Za obravnavano obdobje ugotavljamo, da pa je odziv novinarjev na pritožbe precej številčnejši. Če smo za pretekla obdobja lahko vnaprej predvidevali, novinarji katerih medijev se na pritožbo sploh ne bodo odzvali, se je število neodzivnih medijev in novinarjev zaznavno znižalo. Upamo, da tudi zaradi spoznanja, da mora razsodišče odločitev v primeru neodzivanja potem sprejeti le na podlagi pritožbe, oziroma tehtanja njene z dejstvi utemeljene avtentičnosti z dejstvi, s katerimi razpolaga samo, NČR resda ne izreka kazni, a izkazalo se je, da so se, ko gre za poklicno-etična vprašanja tudi sodišča naslonila na vsebine razsodb oziroma stališč NČR v sorodnih primerih, kar je v nekaterih uredništvih sprožilo odziv, ki se jim prej ni zdel kdo ve kako pomemben, zdaj celo s svetovalci iz odvetniških pisarn.

RAZCEPLJENOST MEDIJSKEGA PROSTORA

Na splošno lahko ugotovimo, da se je medijski prostor razcepil na dva, sicer neenaka dela. V večjem se spoštovanje profesionalnih standardov in novinarske etike sicer izboljšuje, napake nastajajo predvsem zaradi površnosti in kot posledica hudih obremenitev in časovne stiske. V drugem, manjšem delu, se včasih zdi, da ti mediji delujejo aktivistično, povsem mimo ustaljenih profesionalnih načel, tista, po katerih delujejo, pa so najpogosteje celo v popolnem nasprotju z njimi (politični aktivizem, navijaštvo, nespoštovanje človekovega dostojanstva, elementi sovražnega govora, »fake news«, grobi posegi v zasebnost posameznikov, neobčutljivost pri razkrivanju identitete ljudi, ki jih je doletela tragedija, celo objava fotografij pokojnih žrtev).

Ker bo to poročilo zadnje v tem mandatu, naj se na tem mestu zahvalim društvu in sindikatu novinarjev za podporo razsodišču. Obe organizaciji sta spoštovali kompetenčno distanco in s tem tudi neodvisnost Novinarskega častnega razsodišča, kar je eden od pogojev, da to lahko dela neobremenjeno. Tako kot pri prejšnjih izbirah članov tega telesa so člani obeh organizacij ob volitvah tedaj novih članov NČR pokazali dobršno mero preudarnosti, saj razsodišče sestavlja polovica članov, ki predstavlja kontinuiteto in druga, ki je prišla z novimi pogledi in zamislimi. »Kontinuitetni del« je poskrbel za to, da so razsodbe, ki se ukvarjajo z podobnimi

problemi iz preteklosti bolj dosledne; novi člani pa za to, da se starih rešitev nismo držali okostenelo. To voljo po prilagajanju novim spoznanjem konec koncev dokazuje v tem poročilu izražena potreba in z njo tudi predlogi za spremembe v kodeksu. Te po mojem mnenju ne bodo zadnje in dokončne, saj bo treba vsaj del, ki zadeva posebnosti spletnih medijev, v prihodnje zanesljivo še razširiti. Ekipa, ki je zadnja štiri leta delala v NČR se je sorazmerno hitro ujela, vsaj spočetka se je čas za reševanje zadev precej skrajšal, kljub temu, da smo ritem srečevanj razsodišča upočasnili na štirinajstdnevne sestanke. Več vneme so člani pokazali v prvi polovici mandata, pozneje so očitno tudi povečane delovne obveznosti v medijskih hišah storile svoje in za sklepanje o posameznih pritožbah smo porabili precej več časa. Temu je botrovalo tudi dejstvo, da so pritožbe (ki so jih za pritožnike pogosto pisale odvetniške pisarne) postajale vse obširnejše, nekatere tudi bolj zapletene. Čas so podaljšale tudi slabo napisane pritožbe, ki jih je bilo pogosto treba pošiljati pritožnikom v dopolnjevanje, ti so namreč velikokrat pričakovali, da bo nejasnosti v njih popravilo kar NČR, torej isto telo, ki naj bi o tako popravljenih besedilih potem odločalo. Misim, da je prav, da se ob tem zahvalim tudi generalni sekretarki DNS, ki je bila hkrati nepogrešljiva pomoč NČR, poleg tega pa je zaradi večletnih izkušenj in dobrega spomina o posamičnih preteklih rešitvah razsodišču pomagala pri tem, da so bile njegove odločitve v primerjavi z njimi dovolj dosledne.